

A kutya

Régi gazdája se ismerte volna meg. Bordái már-már a bőrét, lyukasztották, szőre összegubancolódott, szeme körül, mintha örökké sirna, udvart rajzoltak a rászáradt könnyek. Néhány éve még a gazdája vett neki csontot, a szobában aludt a cserépkályha melletti szőnyegen.

Most a temetőben volt a vacca, a régi, halódó temetőben, ahol a sírokból itt-ott már az építők gépei haraptak, ahol már csak a kifordult sirkövek, s a gyászokat túlélő néhány díszbokor, évelő virág őrizgette a temető hangulatát. Itt talált magának egy bedőlő falú kriptát, s innen rémítette a játszó gyerekeket, és a sóskát szedő, holtakkal perelgető öregasszonyokat.

Akik látták fel-feltűnni a bokrok között, megijedtek tőle, pedig nem bántott senkit, csak a temetőn átvezető ösvénnyel párhuzamosan messze elkísérte az arra járókat. Ha a sétáló megállt, földrelapult, és menekülésre készen várta a felé repülő éles követ.

Esténként a környező utcákig merészkedett. A kapu elé kirkott szemézből kapart ennivalót magának. Néha fél kenyér is került a szemébe, azt a kriptá környékén elásta.

Ugatni sohasem hallották. Néha vonított csak, nagyranőtt téli éjszakákon, szemrehányóan és keserűen, mintha rotáni akarná az emberek álmát. Szeretetért koldult. A könyörgők mindig kitzasztották. Bélyeget üt rájuk a kolduló szándék. Kitaszított volt az öreg kutya is, míg régvolt simításokat, becézést gyászolt, s régi gögőt is, ha gazdája mellől dühös morgással támadt a végna kóbor kutyákra.

A gazdája halála után hetekig ácsorgott a régi ház ajtaja előtt. Aki szólt hozzá, azt messze kísértte, nyúszítva sirt a néha simító idegen kezek alatt, s ha szerencséje van, új gazdát is találhatott volna, de a balszerencse úgy hozta, hogy az úton egy autóbussz elé került. A vezető fékezett, a kerék nem ment át rajta, csak kiperdítette az út szélére. Az oldala felszakadt. Kicsorgó vére gubancossá tette valaha fényes szőrért, és attól kezdve a néhai idegen simítások is elmaradtak. Felt már mindenki tőle, s mert a félelem kegyetlené tesz, kövekkel dobált, akinek nyomába szegődött. Verekedő, mogorva jószág lett belőle, fejedelme és ura a kóbor kutyáknak.

Az utcáktól félt a baleset óta. A környező házak kutyái kijártak a temetőbe, éjszakánként ő is megpróbált néha az ismerős kerítésig lopodni, de a nappali barátságát ellejezőt dühös, acsarkodó ugatás fogadta. Olykor kövek is repültek a kerítés mögül.

— Veszedelmes dög — mondták az emberek, ha sóvárgó vonítását hallották, de a gyerekek még az embereknél is rosszabbak voltak, mert háborúsdi játszottak a volt sírok között, s a magányos kutyát ellenségessé tette a játék. Túl volt. Napokig ki sem bújt a vackából. A gyerekek egyre közelebb merészkedtek a kriptához néha egészen a bejáratig.

Hógolyókat dobáltak a lyukba, és csak a dühös morgás készítette őket menekülésre. Egyikük akkor kitalálta, hogy ne tudjon kijönni onnan, egy nagy követ kell a bejárat elé hengeríteni. Kétszer is nekikészültek, de a bátorság elfogyott felüton. Akkor már igazi ellenség volt a kutya, igazibb, mintha maga is részt vett volna a harcban.

A gyerekek elhatározták, hogy harcba hívják Varga Laciék komondorát. Ez a terv is kudarcba fulladt, a komondor húzta a rövidet, s a gyerekek szétfutottak. A komondorra büszke Varga Laci majdnem sirt szegyenében, azt mondta, hogy nem volt igazságos, mert szabálytalanul verekedett a másik.

És a többi gyerek is elismerte, hogy nem volt igazságos, már azt is számoltgatták, hogy újra kell rendezni a viadalt, de hát a komondornak elég volt az egyszeri vereség. Talán ez is oka volt annak, hogy a gyerekek közül néhányan átpártoltak a kóbor kutyához. Két tábora szakadt így a sereg. Zászlajuk is volt, nem messze a kriptától rendezték be a hadiszállásukat a kutyapártiak. Igaz, a kutyát nem is látták, az csak feküdt a vackán, és éjszakánként járt ennivalóért.

A szeplős Rumszauer, akinek bérházi gyereként sohasem lehetett kutyája, kitalálta, hogy meg kell szelidíteni. És attól kezdve naponta vitték neki enni. Összevesztek és kibékültek azon, hogy kinél lesz majd, s ki rendezi a második viadalt közte és a Vargaék komondora között. A hazuról hozott csontot, lopott süteményt elvitték a kriptáig, és ott bedobták a lyukon, mint azelőtt a hógolyókat. A kutya dühös morgással fogadta az első szeretetet, amit három év után kapott. A gyerekek olyankor elszaladtak, de másnap újra mentek, és egymást túlcitálva bizonygatták, hogy mennyi fogyott el a tegnapi csontból.

Eltelt egy hét, s mire a játékot megunhatják volna, már nem morgott a kutya. Megszokta és elfogadta az ajándékokat. Aztán még egy hét eltelt, s akkor már a hasát földhöz szorítva csúszott eléjük, s reszkető vinnyogással várta a gyerekek simítását, de inye felhúzódtott, torkából szakadozottan feltört a morgás, mert megijedt a feléje nyúló kezektől. Akkor már minden éjszaka vonított. Sóvárgóbban, keservebben, mint máskor.

A szemüveges Soltész kitakarította az ólat, sírától dagadt szemekkel, mert sirnia kellett az anyai engedélyért. A szeplős Rumszauer porázt kerített, és maguk között kisorsolták, ki mikor viheti sétálni.

És eljött az első igazán tavaszi nap, az öreg kutya előmászott a vackából, és kifeküdt a bejárat elé. Hosszú idő óta először várt. A gyerekeket várta, pedig éhes sem volt, bőven maradt még a tegnapi csontból. A temetőbe aznap Varga Laciék értek először. Elfoglalták a főhadiszállást, aztán meglátták a kutyát is, és köveket szedtek.

Az pedig, régvolt simítások örömét érezte, s elindult eléjük, nyúszítva, földhöz lapulva, boldogan.

— Nézzétek, támad — mondták a gyerekek.

— Tűz! — vezényelt Varga Laci, és kövek repültek. Először történt három év óta, hogy a kiverit állat nem menekült.

— Tűz! — kiáltott megegyszer Laci elvékonyodott rémült hangon, aztán futott. Az első harapást a lábán nem is érezte, csak a rémületet. Megbotlott, elesett. A kiáltásra emberek futottak oda, elzavarni a megvadult állatot. S mind a síró gyereket vigasztalták. A kutya pedig a bokron túl lefeküdt. Estére megdöglött. Az emberek, akik elindultak, hogy agyonverjék, csak a kriptánál keresték. Nem találták ott, hazamentek.

Két napig senki sem járt a temetőben, de harmadnap újra játszottak a gyerekek. Háborúsdi a dőlő sírok között.

BARTHA GÁBOR

A szegedi dohánygyár megnyitása

A szegedi termőfaján a dohány minden valószínűség szerint még a 17. században vert gyökeret, a török kertkultúra ölelésében, déli kereskedők közvetítésével. A kertészkedést a hozzáértők szabadon végezheték, de a dohányszállítással és a kereskedelmével csak a császár bérlői foglalkozhattak. II. József a kialakult áldatlan helyzetet felszámolta, és bevezette az állami monopóliumot. A 18. században tovább terjedt a szegedi dohány termesztése, és erre vall *Vedres Istvánnak* 1811-ből való beadványa, amelyben arról szól, hogy *Mercy generális*, a szegedi vár kömmandánsa miként palántáztatta a dohányt Rösztke, Klárafalva határában, általában a Tisza és a Maros mentén. Ettől kezdve, de inkább a század második felétől kezdve, mintegy száz éven át Szeged a dohánykereskedelemnek egyik fő központja. Termesztése pedig egyre nagyobb területeket hódított meg, Alsóvárostól Csanytelekig és Dóctól Tápéig.

Értékesítése a dohánybeváltókban történt, közvetítő kereskedelmét pedig a *Sina*, a *Deánovics*, a *Wodiáner* és a *Koppéli család* végezte. Szállítását a szegedi bögőshajókkal oldották meg, egy-egy hajót 250 tonna rakománnyal is megterhelve. A *Wodiáner* cég a szegedi dohánynyal még a francia vévőket is meghódította. Párizsban az itteni dohánynyak a 18. és a 19. században igen nagy volt a rangja. A francia *Beudant* nevű geológus és mineralógus (emléktáblája Balatonfüreden látható) a magyarországi dohányok közül a második helyre sorolta a szegedit.

Az, is érdemes megjegyezni, hogy a bánáti és a bacsikai dohánykertészek, az esetleg kedvezőbb megélhetési viszonyok reményében Szegedről rajzottak ki. Aztán, az 1851-ben életbe lépett teljes dohánymonopólium vizszozetetté egy kissé a dohánykertészkedést, viszont az ő gyakorlatukból nőtte ki magát a paprikatermesztés.

A szegedi dohánykertészek szorgalma, szaktudása szakmaszeretete számos, itt honos do-

hányfajta állított elő. Legjobb a virginia-, legrosszabb a bór-dohány volt. A dohány természetével egyidejűleg magas fokú kézi technológiákat dolgoztak ki, ami aztán a dohány szárításának eljárásaival egészült ki.

A dohány ipari feldolgozása végett, *Pálffy Ferenc* polgármester vezetésével 1885 januárjában küldöttség kereste meg *Szapáry Gyula* pénzügyminisztert, és *Braunsteiner Gusztáv* dohánygyári igazgatót küldték ki a szegedi kérelem helyszíni felülvizsgálatára, majd *Tóth Mihály* városi főmérnöknek sikerült a kiküldöttet meggyőznie. Megállapodtak az ideiglenes dohánygyár létrehívásában, a felsővárosi *Felmayer-féle* gyárépület átalakításával. (A nagyevű szegedi kékfestő mester, *Felmayer Antal* [1798—1873], a hazai kékfestőipar megalapítója, már az Első Magyar Iparmű Kiállításán, 1843-ban termékeivel nagy elismerést nyert.) Ugyanakkor azt is kimondták, hogy állandó gyár helyéül a Budapesti sgt. (ma *Kössuth Lajos sgt.*) egyik telkét tartják legalkalmasabbnak. A *Felmayer-gyár* átépítését a *Jiraszek* és *Krausz* cég végezte, és a munkálatokkal 1885. április elejére el is készültek. A pénzügyi kormányzat arra is ígért, hogy az állandó dohánygyár létesítésére hárommillió forintot biztosít. A szegedi dohánygyár első igazgatójává *Szedlacskó Kálmant* nevezték ki. A gyárban 300 munkást foglalkoztattak főként nőket és gyermekeket, a férfi munkaerő nem tett ki többet, mint 25. Négy dohánybeváltó szállította az alapanyagot. Így a szegedi, a budapest-józsefvárosi, a nagyvárad és az aradi. A kezdetben csak másfél és kétkezes szivarokat gyártottak, később a drágábbakat is. Ekkor az országban négy dohánygyár működött, mint a budapest-ferencvárosi, a fiumei, a kassai és a szegedi.

A szegedi ideiglenes dohánygyarat a kivitelezőtől 1885 májusában vette át *Csábu Andor* főmérnök, és a kísérleti gyártást május 17-én kezdték meg. 40 munkással. Rá tíz napra mire mindent rendben találtak, meg-

nyitották a gyárat, és másnap, csütörtökön a szegedi dohánygyár megkezdte az üzemszerű termelést. *Szedlacskó igazgató* és *Drexler aligazgató* a továbbiakban is szorgalmas tevékenységet fejtett ki az állandó dohánygyár létesítéséért.

Kitartó munkájuk eredménytel jár, mert a dohányjövődék központi igazgatóságához benyújtott tervek közül *Zóbel Alajos* fogadták el az állandó dohánygyár felépítésére. A kivitelezési pályázatot a szegedi *Heszlényi József* nyerte el 1891 februárjában, 153,6 ezer forintos ajánlattevéssel. A telek feltöltési munkálatait márciusban elvégezték, *Zombori Mátys* és *Bitó János* vállalkozók. A megmozgatott föld mennyisége 24 ezer köbméter tett ki. Az épületeket szeptemberre tető alá hozták, és az új dohánygyár átvetelére 1892 áprilisában került sor. A műszaki átvételt *Czöbel Arnold* központi dohányjövődéki főmérnök végezte, és adta át az objektumot *Hreblaky Kelemen* szegedi dohánygyári igazgatónak. A költözködés még abban a hónapban megtörtént, és április végén most már az új épületekben folytatta munkáját a szegedi dohánygyár. A felépült tisztviselőlakások a kor követelményeit kielégítő munkatermek és raktárhelyiségek mintául szolgáltak az egész monarchia területén. A szivargyártás az 1885. évi hárommillióról 1886-ban 16 millióra, majd az új gyárban 26 millióra emelkedett. A munkásszámban 1899-re 600 főre emelkedett. A gyárban előállított nevesebb szivarfajta: *Regalitas*, *Trabucos*, *Brittanika*, *Kuba-Portorico*, *Portorico* és *rövid magyar*, valamint többféle külföldi márká.

Az egykori *Epreskertben* épült szegedi dohánygyár fénykorában a legnagyobb volt Európában. A felszabadulást követő iparpolitika (Szedgedje) szembeni elfogultságában az itteni több mint fél évszázados gyakorlatot megszüntette, és a gyárat áttelepítette 1948-ban Sátoraljaújhelyre. Az épületekben 1949 óta a Szegedi Ruhagyár üzemel.

BÁTYAI JENŐ

Tihany — előszezonzban

Nagy László képei

